

מבואותי מזהרין

קמא

דף קב:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קלה

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמוח)

ליקוטי

להסתכל, והוא מסמא עיניו ע"י שמונע עצמו מלהסתכל, ואעפ"כ נשאר היצ"ח כי מסתכל מן הצד כלאחר יד : **קבט** [ט] (במדבר יג) **ארץ אוכלת יושביה**. כשמקורב להצדיק אף שאינו מקבל ממנו כלל, הוא גם כן טוב מאד. והאמונה לבדה שמאמין בהצדיק מועיל לעבודת השם יתברך. כי טבע האכילה שהמוזן נתהפך לניזון, כגון כשהחי אוכלת צומח כגון עשבים, נתהפכו העשבים לחי כשנכנסין בתוך מעיה. וכן מחי למדבר, כשהמדבר אוכל החי, נתהפך החי למדבר. ולכל מקום שנכנס לשם המזון שנתחלק להאברים, נתהפך למהות האבר ממש שנכנס לשם. כגון החלק מהמוזן הנכנס לחמוח נתהפך למוח והנכנס ללב נתהפך ללב, וכן לשאר האברים. וזהו **ארץ אוכלת יושביה**, כי ארץ הוא בחי' אמונה, כמ"ש (תהלים לז) **שכן ארץ ורעה אמונה** וזהו **אוכלת יושביה**, כי כשנכנס לארץ שהיא בחי' אמונה, נאכל אצלה, היינו שנתהפך למהותה. היינו כשדבוק להצדיק ומאמין בו שהוא בחי' ארץ, נאכל להצדיק, ונתהפך למהות הצדיק ממש: וכן ארץ ישראל בעצמה יש לה ג"כ הכח הזה. וע"כ ארז"ל (כתובי קיא.) כל היושב בא"י שרוי בלא עון שנא' [ג] **העם היושב בה נשוא עון**, כי היא ארץ **אוכלת יושביה**, שהיושב שם נאכל אצלה ונתהפך למהותה הקדוש. וע"כ אפילו המהלך ד' אמות בא"י מוכסח לו שהוא בן עוה"ב כשארז"ל שם : וזהו ג"כ ענין המבואר במ"א [ז] על פסוק [ח] **בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי**. שכלל הענין שם כשאני רוצה שיקרבו תרין רעין דלא מתפרשין [ז] אני צריך לאכול את בשרי היינו להכניע החומר. וזהו **לאכול את בשרי**, לאכול דייקא. שצריך שהנפש תאכל הבשר, שנתהפך למהותה. וזהו (ש"ה ה) **אכלתי רעים**, היינו תרין רעים דלא מתפרשין, שהם המוחין הקדושים, שצריכים שהמוח והדעת הקדוש יאכל את הגוף, דהיינו שהגוף יתהפך למהות הנשמה הקדושה שהוא המוח והדעת (כמבואר במ"א [ז]). וזהו בחי' אכילה, שהמוזן נתהפך לניזון כנ"ל. וזהו **שכן ארץ ורעה אמונה**, היינו שאתה תהיה רועה ומוזין את האמונה, היינו שתהי' נאכל להאמונה כנ"ל, בחי' המזון שנתהפך לניזון: אך אעפ"כ העיקר תלוי ברצון, אם רצונו חזק מאד להתקרב להש"י ולעבוד אותו, רק שקשה לו לשבור תאוות גופו, אזי ע"י התקרבות ואמונת הצדיקים, הוא בחי' אכילה, ונאכל להצדיק, היינו שנתהפך למהותו כנ"ל. אך אם אין רצונו כלל לעבוד את ה', לא יועיל לו שום התקרבות לצדיקים, והוא בחי' מוזן שאינו נתהפך לניזון כגון אם אוכל אכילה שאין הטבע סובלת אותו, אזי אינו מתעכל ואינו מתהפך לניזון, רק הגוף מקיא אותו. כן הוא בחי' זו ממש, כי אינו נאכל כלל להצדיק אף שמקורב אצלו. כי הצדיק אינו יכול לסובלו ומקיא אותו. והוא בחי' הכתוב בא"י (ויקרא יח) **כאשר קאה את הגוי**, דהיינו שאינה"ל יכולה לסובלו להיות נאכל אצלה

קבט קל קלא קלב קלג

מוהר"ן קב.

שיתהפך למהותה, רק היא מקיאה אותו. ה' יצילנו [ז]: **קל** [ז] (סוכה נב) **כל** הגדול מחכירו יצרו גדול ממנו. ע"י ענוה ניצול מניאוף וזוכה לשמירת הברית [ז]. כשרז"ל (סוטה ד): כל המתגאה לסוף נכשל בא"י שנאמר [ז] **ואשת איש נפש יקרה תצור**. וז"ל הסמוכות (במדבר יב) **והאיש משה עניו מאוד** וכו' לפ' **ותדבר אהרן ומרים במשה**. כי הם דברו על אודות **האשה הכושית אשר לקח**, כי כושית ע"ש יפיה נקראת [ז], והם אמרו שלקחה לשם יופי [ז], וע"כ דברו על הפרישות, כי הם לא רצו להאמין שאפשר להיות פרוש. וע"ז השיבה התור' וסמכה תיכף **והאיש משה עניו מאוד** מכל האדם, כי ע"י שהיה עניו מכל האדם, היה אפשר לו להיות פרוש לגמרי [ז], ולא היה לו יהודא תתאה כלל [ז]. וזה שארז"ל (סנהדרין יט ע"ב) [ז] תקפו של יוסף [ז] ענוותנותו של בועז [ז], תקפו של בועז ענוותנותו של פלמי בן ליש [ז]. כי הוא תלוי בענוה, כי ע"י ענוה ניצול מפגם הברית. וז"ש כל הגדול מחכירו, שיש לו גדלות, יצרו גדול ממנו, שמתגבר עליו היצ"ח בתאוות ניאוף. כי זה עיקר היצ"ח, כמובא בוהר (ויקרא דף טו ע"ב): **קלא** [ז] **צריך** להתירא ולפחד מן הכבוד, כי כבוד הוא סכנה גדולה סכנות נפשות [ז]. כי הוא דן את כל הדינים, כמ"ש (תהלים כד) **מלך הכבוד**, כי כבוד הוא בחי' מלכות הדן את הכל. ואזי הכל חוקרים ושואלין מי הוא זה **מלך הכבוד**, אם הוא ראוי לזה. וז"ש (שמות כט) **ונקדש בכבודי** א"ת בכבודי אלא בכבודי [ז], כי ע"י הכבוד יוכל לגרום לו מיתה ח"ו, ואזי הוא נשקל במאזנים, אם ח"ו יפגום בהכבוד כחוט השערה, שלא יקבלו כמו שצריך, אזי ח"ו כף חובה מברעת. וזה נקרא **מאזני צדק** [ז], כי צדק מלכותא קדישא [ז], שהיא"ל בחי' כבוד **מלך הכבוד כנ"ל**. והיינו **מאזני צדק**, כי אז נשקל במאזנים : **קלב** [ז] **יש** צדיק שהוא מפורסם גדול במדינה אחת, ובמדינה הסמוכה אינו חשוב כלל, ושוב במדינה אחרת הוא מפורסם. הוא ענין הכתוב **בוהר (תצא רפ.)** [ז] מעין דנפיק מאתר חד ואזלי מתחות לארעא עד שנובע ויוצא ברהוק במקום אחר, ואף במקום שהולך תחות ארעא הוא משקה שרשי אילנא :

קלג [ז] (משלי ד') **ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום**. כי השמש בעצמה מאירה במקומה בשוה בתחלת היום ובאמצע היום, רק המניעה הוא מחמת הארץ המפסקת בין בני אדם ובין השמש. על כן אין האור מתפשט כל כך בתחלת היום רק מקצת מקצת עד שנתפשט על הארץ. כן הצדיק הוא בעצמו מאיר תמיד, רק המניעה מחמת המקבלים. והמניעה הוא מחמת הארץ המפסקת, היינו העולם הזה. כי בני אדם משוקעים בעולם הזה, ועל כן אינם יכולים לקבל אור הצדיק :

תורה אור
במדבר שלח יג (לב) ויוציא דבת הארץ אשר קרו אתה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות:
תהלים לו (ג) בטח יבקעו וצעה טוב שכן ארץ ורעה אמונה:
ישעיהו לג (כד) וכל יאמר שכן קליתי הקעם תישב בה גשא עון:
תהלים כו (ב) בקרב עלי מרעים לאכל את בשרי צרי ואיבי לי הפה קשלו ונפלו:
שיר השירים ה (א) באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתימי ייני עם תלבי אכלו רעים שתו וישקרו וודים:
ויקרא אחרי מות יח (כח) ולא תקרא הארץ אתכם כשפאכם אתה פאשר קאה את הגוי אשר לפניכם:
תורה קל
משלי ו (כח) כי בעד אשה וזנה עד פכר להם ואשת איש נפש יקרה תצור:
במדבר בהעלותך יב (ג) והאיש משה ענו עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה:
במדבר בהעלותך יב (א) ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הכשית אשר לקח פי אשה כשית לקח:
תורה קלא
תהלים כד (ו) מי הוא זה קלך תכבוד ויהו צבאות הוא קלך תכבוד סלה:
שמות תצוה כט (נג) ונצדתי שפה לבני ישראל ונקדש בכבדי:
ויקרא קדושים יט (לו) מאני צדק אבני צדק איפת צדק והיו צדק וינה להם אני ויהו אלוהים אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים:
תורה קלג
משלי ד (יח) וארה צדיקים פאר גנה הולך ואור עד נכון היום:

¹ תורה זו נאמרה אחר פסח שנת תקסג בחזרתו מניסיעתו לחתונת בתו שרה ז"ל (תי"מ)
² מתרלו - בוהר
³ רע"מ שם ד"ה דאנת הוא כשמשא. (והם דברי רשב"י למשה רבינו)
⁴ תורה זו נאמרה אחר פסח שנת תקסג בחזרתו מניסיעתו לחתונת בתו שרה ז"ל (תי"מ)
⁵ בתקפא - ה וט

⁶ * ספרי מובא בפרש"י שם
⁷ **ענין חזקוני**
⁸ מתרלו - מאד
⁹ עיין תורה עב תנינא
¹⁰ עיין זוהר ח"ג דף רסא:
¹¹ עיין השמטה בסוף לוח טעויות של דפוס ראשון שנדפסה בסוף ספרי מעשיות דפ"ר, שם מבאר ענותנותיה דבועז דלא כרש"י, אלא כיון שיוסף כבר שבר הקליפה וכן פלטי' כיון שבועז כבר שבר ע"ש. וכן מבואר בשיחות הר"ן קיד, ועיין לק"ה ערובי תומיין ו' יז
¹² בראשית לט ח' - וימאן בטעם שלשלת
¹³ רות ג' ח' - וילפת ועיין סנהדרין יט: מאי וילפת
¹⁴ עיין שמואל-א כה מד ושמואל-ב ג' טו ועיין סנהדרין הג"ל למה נקרא פלטיאל
¹⁵ לעיל סוף תורה ב' ושם נרשם עוד מ"מ
¹⁶ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
¹⁷ עיין תורה טו
¹⁸ * ובהים קטו:
¹⁹ * ויקרא יט [לו] ויחוקאל מה [י'
²⁰ * תקונים פתח אליהו
²¹ גם בדפוסיו ותרלו- שהיא ומתרלו - שהוא

²² לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
²³ בתקפא הציזון וזה נדפס בין הסורים ובמקומו נדפס עיגול כוח °
²⁴ ישעיהו לג כד ועיין גם מסכת גרים פ"ד הלכה ה' וספרי דברים פסקא שלג
²⁵ * לעיל בס' קא
²⁶ תהלים כו ב'
²⁷ זוהר ויקרא ד.
²⁸ בתרלו - הבשרי
²⁹ בתרלו - אכלי (בתקפא בדרג ו' מחוק בחלקו התחתון ובגיסיו חלש)
³⁰ מוהר"ח בתקפא
³¹ עיין לעיל תורה לה אות ג' ותורה קצב ורבה ותורה ח' תנינא אות יב בתרלו - שאינו
³² עיין ספר טוב הארץ לרבי נתן שפירא פרק מעלת הדר בא"י וע"ש דף יט במהדור' תרנא מש"כ בשם הרמ"ק.
³³ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
³⁴ לעיל תורה יא אות ג' ניאוף ונאות תלוי זב"ו. ועיין בעש"ט עה"ת בשלה אות טו ובבאר מים חיים שם אות יג. כפי הקדושה כך מדת הענוה.
³⁵ משלי ו' כו
³⁶ מתרלו - מאד

תורה אור
זכריה ה' (ב) ויאמר אלי קה
אתה ראה ויאמר אני ראה
מגלה עפרה ארקה עשרים
באמה ורחקה עשר באמה:
איוב י"א (ט) ארקה מארץ
מדה ורחקה מני ים:
משלי ד' (יח) וארח צדיקים
כאור גנה הולך ואור ער
בגון היום:

תורה קלד
שמות יתרו י"ח (א) וישמע
יתרו כהן מדין חתן משה את
כל אשר עשה אלהים למשה
ולישׁרׁאל עמו כי הוציא יקוֹן
את ישׁרׁאל ממצרים:
תורה קלה
תהלים ע"ה (ג) כי אקח
מועד אני מירשים אפשי:
במדבר בהעלותך י"ב (ג)
והניח משה ענו מאד מפל
האדם אשר על פני האדמה:
(כתיב ענו וקרי עניו)
איוב כ"ט (ח) לאוני נצרים
ונחבאו ויששים קמו עמדי:
ויקרא אמר כג' (ד) אלה
מועדי יתה מן הארץ קדש
אשר תקראו אתם במועדי:
דברים ראה טו' (ד) ושמרתם
בשנת אהה ובגן ובתן
ועבדת ואמרת ואלו והגר
ותחתם והאלמנה אשר
בשעריך:
מלכים ב' ד' (כג) ויאמר
מדוע אתי את הלכתי הלכת
אלי היום לא תהי קדש ולא
שבת ותאמר שלום:

והוא ענין שאמרו בגמרא (עירובין כא.) [א] על פסוק [ב] מגילה
עפה כד עייפת לה וכו', כד קלפת לה וכו', נמצא כל העולם
כולו כורת א' מג' אלפים ומאתים מתורה. נמצא שהתורה
גדולה ורחבה מאוד, רק שהזרת הקמן שהוא העולם עומד בפני
מאור העינים ומונע מלראות אור הגדול של התורה, אף שכל
העוה"ז הוא רק זרת קמן נגד התורה שהיא גדולה מאד ורחבה
ימיני ים (איוב יא). ולכאורה קשה אך יוכל דבר קמן כזה
להפסיק ולחצוץ בפני דבר גדול כזה, שגדול כמה אלפים פעמים
כמותו. כי כל העוה"ז כולו קמן מאד כנגד התורה שגדולה
כנגדו אלפים פעמים. אך הוא כמשל המוכבא [ג], כמו מטבע
קמנה אם תחזיק אותה נגד עיניך, ימנע מלראות הר גדול,
אע"פ שההר גדול אלפים פעמים כמו המטבע הקמנה. אך
מחמת שהמטבע עומדת נגד עיניו, ע"כ הוצצת בפני ראיית
העינים, עד שאינו רואה הדבר הגדול ממנו כמה פעמים. כן
כשמגיע ובא אל העוה"ז, נשאר שקוע שם בחבלי עולם, ונדמה
לו שאין טוב מזה. והעוה"ז הקמן והמועט, מונע אותו מלראות
אור גדול ומופלג^א של התורה שהוא גדול כמה אלפים פעמים
כנגדו כנ"ל. והוא ממש משל השמש, שהארץ מפסקת מלראות
אור גדול של השמש, אף שהשמש גדול כ"פ כמו הארץ, והוא
כמשל הנ"ל כמוכבא [ג]. וזהו **ואזרח צדיקים כאור נוגה**, כאור
נוגה ממש. כמו השמש שמאירה תמיד, רק שהמוניעה מחמת
הארץ המפסקת כנ"ל, אף שהארץ קמנה נגד השמש וכמשל
הנ"ל. כן הצדיקים מאירים תמיד, רק שהארץ היינו העוה"ז
מפסיק מלראות אור הגדול שלהם. ואף שאורם גדול מאוד,
והעוה"ז כולו בכלל הוא קמן ופחות מאוד נגד אורם הגדול,
עכ"ז הוא מפסיק ומונע מלראות אורם כמשל המטבע הנ"ל.
זכ"ז מחמת שהעולם עומד בפני עיניו והוצץ בפניו, עד שאינו
יכול לראות אור התורה והצדיקים הגדול ממנו אלפים פעמים.
אבל אם יסלק המפסיק הקמן מנגד עיניו, דהיינו שימה עיניו מן
העולם, ולא יסתכל על העולם, רק ירום^ב ראשו ויגביה עיניו
ויסתכל למעלה מן העולם המפסיק והוצץ, אזי יזכה לראות אור
הגדול והמופלג של התורה והצדיקים. כי באמת אורם גדול
אלפים ורבבות פעמים מכל העוה"ז והכליו כנ"ל, רק שהעוה"ז
עומד לפני עיניו ואינו מניח אותו כלל להטות עיניו להסתכל
למעלה על אור התורה והצדיקים, כמשל המטבע הקמנה הנ"ל
ממש העומדת בפני העינים ומפסקת מלראות הר גדול וכו'
כנ"ל. אבל בקל יוכל לסלק המטבע מנגד עיניו, ותיכף יראה
ההר הגדול ממנו. כמו כן ממש לענין העולם והתורה,
שבהעברה בעלמא, יכול להעביר העולם מנגד עיניו, ואז יזכה
לראות אור הגדול של התורה והצדיקים, שמאירין בכל
העולמות כולם כאור גדול מאוד, והכן מאוד^ג. וכן שמעתי בשם
הבעש"ט [ג], שאמר אזי ואבוי, כי העולם מלא מאורות וסודות
נפלאים ונוראים, והיד הקמנה עומדת בפני העינים, ומעכבת
מלראות אורות גדולים :

קלד [א] **עבודה** גדולה לומר תורה אפי' ליחיד, כ"ש
לרבים. כי צריך ליוהר מאד שלא יאמר דבר שאינו ראוי לשכל
המקבל. כי הוא בחי' ניאוף [ב], שמשליך טיפי השכל באתר
דלא איצטריך. ונקרא לבטלה, כי אינו מוליד אצלו כלום.
ולפעמים נקרא ניאוף ממש, שמוליד ומוציא פסול ופגום, היינו
שהמקבל עושה ע"י דבר שאינו צריך^א לו לפי מדרגתו. וע"כ
ע"י שאומר תורה יוכל ה"ו להתגבר עליו היצר בתאוות^ב
ניאוף. וע"כ צריך ליוהר מאד כשאומר תורה ברכים, שדיבוריו
יתחלקו שלא ישמע כל אחד כ"א מה שצריך לו לא יותר. ואף
שאומר בפני רבים לכולם בשוה, עכ"ז לא יכנס בלב כל אחד
ואחד כ"א הנוגע לו וצריך לו [ג]. וכמ"ש בזהר (יתרו ד' סח)
וישמעו יתרו [ד] והלא כולא עלמא שמעו אלא יתרו "שמעו וכו'
ע"ש. וזהו זכאה מאן דמליל על אודנא דשמע (זהר תצוה ד'
קפו ע"ב). וז"ש [ה] כל הגדול מחבירו, היינו שהוא גדול ועי"ז
אומר תורה, אזי יצרו גדול ממנו כנ"ל, כי יוכל להתגבר עליו
היצה"ר בתאוות ניאוף כנ"ל, וצריך להשמר ולפלאם דיבוריו
כנ"ל :

קלה [א] (תהלים עה) **כי אקח מועד אני משרים אשפוט**.
סגולה להציל מגדלות, לכבד את הימים טובים, ולקבל יו"ט
בשמחה ובהרחבת הלב כפי יכלתו. כי מרע"ה ע"י שזכה למ"ט
שערי בינה [ב] זכה להיות **עניו מאוד**^א **מכל האדם** [ב]. ויו"ט
הוא^ב מוחין דאימא [ג] שהיא בינה. וע"כ כשמקבל את היו"ט
שהיא בינה, זוכה לענות. כי **יום טוב** בגי' **סג עם ה'**
אותיות כמוכבא בכוונות [ג], שהוא **היפך גס** רוח (ע' תיקונים
מן זו"ה [ג]). כי יו"ט מבטל הגדלות, כי טבע הקמנות שיתבטל
לגבי גדלות. וע"כ כשמקורב להצדיק נתבטל הגדלות, כי ע"י
אור הגדול של הצדיק נתבטל לגמרי. והוא בחי' (איוב כט)
ראוני נערים ונחבאו, היינו ע"י שרואים פני הצדיק נחבאים
הקמנים, כי הקמנות נתבטלו לפני גדלות. ועיקר כח קדושת יו"ט
הוא תלוי בצדיקים, כמ"ש [ג] **אלה מועדי ה' אשר תקראו
אותם במועדם**, ודרז"ל (ר"ה כד) אל תקרי אותם אלא אָתָם.
נמצא שהימים טובים תלויים בצדיקים, וע"כ כשמקבל ומכבד
את הימים טובים, ומקבל אור הגדול של יו"ט שהוא בחי' צדיק
כנ"ל, נתבטל הגדלות שלו, כי הקמנות בטל לגבי גדלות : וע"כ
חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, כי עיקר כח יו"ט תלוי
בצדיקים : ובזה מיושב שפיר מה שהקשו בגמרא (סוכה דף כז
ע"ב) על ר"א שאמר משבח אני את העיצלנים ברגל שנאמר
[ג] **ושמחת בהגוך**, והאר"י חייב אדם להקביל פני רבו ברגל
שנאמר [ג] **מדוע את הולכת כו'** ע"ש ^בהיטיב. כי אף שהוא
ברחוק מאה פרסה מרבו כיו"ט ולא אוזל ואתי כיומיו, על כ"ז
הוא מחויב להקביל פני רבו ברגל, היינו שיכיר פני רבו ברגל,
היינו שיכבד את היו"ט, ויקבל אור הגדול של יו"ט שהוא בחי'
פני

^א הגרסא שם גם בעין יעקב וכי פשטת לה וגרסת רבינו כד עייפת לא מצאתי
^ב זכריה ה' א' ב' ו' עיין פרש"י
^ג מתורג - מני
^ד ספר הברית ח"א מאמר ד' פרק יב בביאור עניין לקוי חמה
^ה בדפוס - אור ומופלג, (ובלבו שטריות כתב לתקן אור גדול ומופלג) בתקפא - אור גדול ומופלג ובתורג ומתורג - אור גדול ומופלג
^ו בספר הברית כנ"ל
^ז מכאן עד והבן חזק, נוסף בתקפא
^ח בתורג - ירום, ומתורג - ירום
^ט מתורג - חזק
^י בעש"ט עה"ת דברים אות ב' ומקור מים חיים שם אות ב'
^{יא} לא ידוע מתי והיכן נאמרה
^{יב} הקשר בין לימוד תורה לתאוה הידועה עין זוהר מדרש נעלם תולדות דף קלה. אלמלא יצה"ר הדוואה דשמעתא לא להוי
^{יג} בתקפא - צרך
^{יד} בתורג - ג', מתורג - בתאות
^{טו} עין לעיל תורה ס' אות ז' ותורה סו אות ח' עיין לקמן תורה מז תנינא גם עיין תורה נט אות ה' על אבות א' יא חכמים זוהרו

בדבריהם. ועיין רמב"ם ע"ז פ"א ה"ג שאברהם אבינו היה מודיע לכל א' וא' כפי דעתו. ועיין שמות יט ג' כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני' ועי"ש קושת אור החיים דלא מצינו ששינה הלשון ועפ"י המבואר כאן מובן שאמר באופן שכ"א שמע הראוי לו.
^א שמות יח א' (מהמלכ וסלל כ"ע שמעו מנואל שחבונה שלל ימעע שמיעה כהפעלות המביאה ליוי מעשה אלל כל אחד רק מה שלמו לו)
^ב ש' נואית ב' בתקפא
^ג * סוכה נב
^ד לא ידוע מתי והיכן נאמרה. שיהות הקשורות לה עיין חיי מוהר"ן סימן לח ושיש"ק ח"ג סימן שלב
^ה ר"ה כא: נדרים לת. תקוני זהר ז: פתיחת פירוש הרמב"ן לתורה
^ו מתורג - חזק
^ז * במדבר יב
^ח בתשכט - ירו"ט מוחין (תיבת הוא נחוק)
^ט ערכי הכנינים לרבי משה זכות אות ח' ס"ק קסב וספר זמרת הארץ לרבי אביגדור עזריאל אות עז
^י פרי עץ חיים שער תג המצות פ"א לקושי תורה פ' אמור
^{יא} בתקפא - היכן (כנראה נמוק פנים הפ')
^{יב} זוהר חדש תיקונים דף קכ: (מתוק מדבש עמ' קצ) - יו"ד ה"י וא"ו ה"י איהו עשר אתון וחושבניה ס"ג ביה נטיל נוקמא מן ג"ס רוחא.

^א * ויקרא כג
^ב דברים טו ד
^ג בגי' ומחז' משך הנחל - והאמר רבי יצחק, במחז' קרו הורובין תש"ז ועוד מנוקדים פתחו בסעתי - והאמר רבי יוחנן.
^ד מלכים ב' ד' כג
^ה בתורג - היטב

והוא ענין שאמרו בגמרא (עירובין כא.) [א/ב] על פסוק [ג/ד] מגילה עפה דהיינו מקופלת לשנים בגודל עשרים אמה על עשר, כד עייפת לה כשתפתח את הקפל וכו' היא גודל עשרים על עשרים, כד קלפת לה אם תקלף ותחצה את עובי הקלף לשנים וכו' אזי היא בגודל עשרים על ארבעים, נמצא גודל התורה שמונה מאות מרובעות. לעומת זה העולם כתיב ביה "שמים בורת תכן", נמצא כל היקום דהיינו כל העולם גדלו זרת של הקב"ה כביכול, דהיינו חצי אמה, שהיא מידת אורך שמקצה הזרת עד קצה האגודל, שהוא חצי המרחק שמהמרפק עד קצה אצבע אמה, נמצא גודל כל העולם (עם השמים שלו) הוא חצי אמה על חצי אמה, דהיינו רבע אמה מרובעת. נמצא כל העולם כולו הוא כזרת א' מג' אלפים ומאתים מתורה. כי העולם שטחו זרת על זרת, דהיינו רבע אמה מרובעת, והתורה גודלה שמונה מאות אמות מרובעות, נמצא שטחה גדול פי 3200 מהעולם. כי בתורה יש 3200 זרתות, ובשמונה מאות אמות מרובעות של התורה נכנס 3200 פעמים רבע אמה מרובעת של העולם.

נמצא שהתורה גדולה ורחבה מאוד, רק שהזרת הקטן דהיינו זרת על זרת שהיא רבע אמה מרובעת שהוא גודל העולם עומד בפני מאור העינים ומונע מלראות אור הגדול של התורה, דהיינו אף שכל העוה"ז הוא רק זרת קטן שהוא אחד חלקי שלשת אלפים ומאתים נגד התורה שהיא גדולה מאד ורחבה מיני ים (איוב יא.) וכו' בגמ' עירובין הנ"ל וכמ"ש ארוכה מארץ מדה

^א הגרסא שם גם בעין יעקב וכי פשטת לה וגרסת רבינו כד עייפת לא נמצאת

^ב עירובין דף כא. – אמר רב חסדא דריש מרי בר מר, מאי דכתיב (ותהילים קיט-צו) "לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד", (פי' לכל דבר ראיתי שיש גבול לבד המצוות דהיינו התורה שהיא רחבה מאד) דבר זה אמרו דוד ולא פירשו, אמרו איוב ולא פירשו, אמרו יחזקאל ולא פירשו, עד שבא זכריה בן עדי ופירשו. אמרו דוד ולא פירשו דכתיב "לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד", אמרו איוב ולא פירשו דכתיב (איוב יא-ט) "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", אמרו יחזקאל ולא פירשו דכתיב (יחזקאל ב-י) "ויפרש אותה לפני לפני והיא כתובה פנים ואחור וכתוב אליה קינים והגה והי", (יחזקאל ראה בנבואתו יד אחות מגילה של התורה שבע"פ והיד פורסת אותה לפניו) "קינים" (דהיינו קינות) זו פורענותן של צדיקים בעולם הזה, וכן הוא אומר (יחזקאל לב-טז) "קינה היא וקוננוה", "והגה" זו מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא וכוה"א (ותהילים צב-ד) "עלי הגיון בכנור", "והי" זו היא פורענותן של רשעים לעתיד לבא, וכן הוא אומר (יחזקאל ז-כו) "הזה על הזה תבא". עד שבא זכריה בן עדי ופירשו דכתיב (זכריה ה-ב) "ויאמר אלי מה אתה רואה? ואומר אני רואה מגילה עפה (כפולה, דהיינו מקופלת באמצעה) ארכה עשרים באמה ורחבה עשר באמה", (כיון שהיא מקופלת לכן רחבה עשר אמה. והאמה היא אמת הקב"ה כביכול מהמרפק עד קצה אצבע אמה) (ואומרת הגמרא) וכי פשטת לה היא עשרין בעשרין וכתוב (בספר יחזקאל ה"ל) "היא כתובה פנים ואחור", וכי קלפת לה, (דהיינו תקלף ותחצה את עובי הקלף לשנים) כמה היא לה? ארבעין בעשרין, (40 אמה כפול 20 אמה = 800 אמות מרובעות) וכתוב (ישעיה מ-יב) "מי מדד בשעלו (באגרופ) מים ושמים בורת תכן (מדד) וגו'", (זרת הכוונה למדה שבין קצה הזרת לקצה האגודל. והיא שווה לחצי אמה, דהיינו שתי זרתות הן האורך מקצה אצבע אמה למרפק) (נמצא מדת זרת מרובעת שווה לרבע אמה מרובעת) (ובשמונה מאות אמה מרובעות הנ"ל שהם גודל התורה נכנס 3200 פעמים שטח של זרת מרובעת שהוא שמים הנ"ל הכולל את כל היקום דהיינו את כל העולם) נמצא כל העולם כולו אחד משלשת אלפים ומאתים בתורה. (הביאור עפ"י שוטנשטיין שם)

פרש"י – עשרים באמה. אמה של הקדוש ברוך הוא: ורחבה עשר. כשהיא עפה היינו כפולה: כי פשטת. לכפילתה היא עשרים בעשרים: כי קלפת לה. דתשים קליפה זו בראש חברתה שיהא כל כתיבה מצד אחד: היא לה ארבעי'. אורך ברוחב כ': ושמים בורת תכן. מדת עולם חצי אמה על חצי אמה, צא וחשוב כמה חצי אמה על חצי אמה יש במגילה ותמצא שלשת אלפים ומאתים, כיצד? עשה מעשרים אמה ורוחב רצועות של רוחב חצי אמה הרי כאן ארבעים רצועות וכל אחת ארבעים אמה לאורכה של מגילה הרי אלף ושש מאות אמה אורך שהן שלשת אלפים ומאתים וזרתות:

ענין מהרש"א כאן שכל אחד מהנביאים גילה עוד מימד של התורה וזכריה גילה את כל הארבע וזהו שכתובה משני צדדים ומקופלת לשנים כנגד פשט דרש רמו סוד. אבל במהדורא בתרא כתב שהן ג' תחלה ראה זכריה את הפשט עשרים על עשר ואח"כ תורה שבע"פ דהיינו כי פשטת לה היא עשרים בעשרים. ואח"כ ראה תורת הסוד דהיינו כי קלפת לה שזה יותר קשה ואזי ראה שהיא ארבעין בעשרים. ראה מהרש"א מהדורא בתרא – אני רואה מגילה עפה כו' כי פשטת כו' נמצא כל העולם כולו אחד משלשת אלפים ומאתים בתורה עיין בחידושי אגדות ולדידי נראה ע"פ מה שכתוב בשבת פ' ר"ע על מדרש רבה תחילת פ' בראשית אמון פדגוג כו' שיש ג' תורות דהיינו תורה שבכתב הוא נגלה לגמרי ותורה שבע"פ אינו נגלה לגמרי רק מכוסה קצת בקל למצא אותו ותורה הנסתר שמות וצירופי האותיות הוא קשה מאד למצא אותו כן יהיה הענין בכאן מגילה עפה היא תורה שבכתב והיא כפשוטו כאשר מונחת לפנינו וכי פשטת דהיינו קצת טירחא ופעולה לפשוט אותו זה תורה שבע"פ שאינו מגולה כל כך וכמ"ד רוב התורה היא בע"פ מפסוק אכתוב לכם רובי תורת ל' בתמי' וכמו שדרשו במדרש ילקוט גלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא שעתידין ישראל לגלות בין העכו"ם לכן לא כתב רוב התורה דהיינו תורה שבע"פ ועוד כי קלפת לה דהיינו פעולה יותר גדולה שצריך לפשוט אותה וגם לקלוף זהו תורה שבנסתר שהוא נסתר שהיא יותר קשה למצא אותם ועיין מ"ש לקמן בפ' כיצד מעברין ודו"ק:

^א זכריה ה' א' ב' ועיין פרש"י

^א זכריה פרק ה (א) וְאֶשׁוּב וְאֶשָּׂא עֵינַי וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה מְגִלָּה עֹפָה: (ב) וַיֹּאמֶר אֵלַי מֶה אַתָּה רֹאֵה וְאָמַר אֲנִי רֹאֵה מְגִלָּה עֹפָה אֶרְפָּה עֶשְׂרִים בְּאַמָּה וְרַחְבָּה עֶשֶׂר בְּאַמָּה: (ג) וַיֹּאמֶר אֵלַי זֶאת הָאֵלֶּה הַיּוֹצֵאתָ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ בִּי כָּל הַגִּבּוֹר מִזֶּה פְּמוֹהֵ נִקְהָ וְכָל הַנְּשָׁבֵעַ מִזֶּה פְּמוֹהֵ נִקְהָ: רש"י – (א) מגלה עפה – רבותינו פירשו כפולה ואמרו שהתורה כתובה בה ולמדו מכאן שהעולם אחד מג' אלפים ומאתים בתורה כדאית' בעירובין (דף כא) וי"ת מגילתא פורחא פורחת באויר ולפי פשוטו של פרשה מגלת פורענו' היתה והוא שראה (יחזקאל ג) וכתוב אליה קנים והגה והי:

^א מתולדו - מני

^א איוב פרק יא (ז) הַחֶקֶר אֵלּוּהַ תִּמְצָא אִם עַד תִּכְלִית שְׂדֵי תִמְצָא: (ח) זְבָהִי שְׂמִים מִה תִּפְעַל עֲמָקָה מִשְׁאֹל מִה תִּדְעֵ: (ט) אֶרְפָּה מֵאָרֶץ מִדָּה וְרַחְבָּה מִנֵּי יָם:

ורחבה מני ים¹. הפסוק באיוב מדבר על השגתנו בהקב"ה, כמ"ש החקר אלוך' תמצא וכו', והגמ' מביאה פסוק זה לעניין התורה שהיא גדולה מאד, ואולי כי קב"ה ואורייתא חד כמבואר בזוהר (ויקרא עג/א). אבל צ"ע מש"כ רחבה מני ים, אם התורה גדולה רק מהים, מה הראייה שהיא גדולה מהעולם? ואולי על כן לא נקט לשון הפסוק בתחילתו, כי רבנו רוצה לומר שהיא ארוכה מאד כנ"ל, ואפילו הרחוב שלה גדול מהים. ואולי רומז לאורך דהיינו חכמה הבא מלמעלה למטה שבבחי' זו אין לה שיעור, אבל הרחוב הוא הכלי שצריך לקבל אותה, דהיינו רחוב לב שצריך להבנתה על זה אומר רבנו שבבחי' זו התורה גדולה מאד ורחבה מכל הים.

ולכאורה קשה איך יוכל דבר קטן כזה להפסיק ולחצוץ בפני דבר גדול כזה, שגדול כמה אלפים פעמים כמותו. כי כל העוה"ז כולו קטן מאד כנגד התורה שגדולה כנגדו אלפים פעמים. דהיינו כיצד יכול עולם גשמי שיש לו סוף מצד המהות, להסתיר דבר רוחני שמצד המהות אין לו סוף.

אך הוא כמשל המובא בספר הברית בעניין לקוי חמה ע"י הירח [טו]², כמו מטבע קטנה אם תחזיק אותה נגד עיניך, ימנע מלראות הר גדול, אע"פ שההר גדול אלפים פעמים כמו המטבע הקטנה. אך מחמת שהמטבע עומדת נגד עיניו, ע"כ חוצצת בפני ראיית העינים, עד שאינו רואה הדבר הגדול ממנו כמה פעמים.

כן כשמגיע נשמה לעולם, ונולד וולד, והוא גדל ובא בארבעת חושיו אל העוה"ז, ונמשך אחר הכלי תאוותיו, הוא נשאר שקוע שם בהבלי עולם, ונדמה לו שאין טוב מזה. כי המטבע הנ"ל לנגד עיניו, דהיינו בעיקר תאוות ממון שהיא הגרועה מכולן כי תופסת את כולו (ידי רגליו וראשו) כל היום והלילה (כמבואר בתורה כג שהיא עבודה זרה שתחובות בה כל העבודות זרות ובמעשה מבעל תפלה ומדינת העשירות שמתאוה זו מי שנפל בה אי אפשר לו להציל) והיא תאוה שקשורה מאד לתאוות ניאוף שהיא עיקר הנסיון של האדם בעוה"ז, ומניאוף נופל לממון (כמבואר בלק"ה/א³ קדושין ג' ג) וכששקוע בהן נדמה לו דאין טוב מזה, נדמה לו דייקא, כי הכל דמיון שמטעה

מלבי"ם - (ח) גבדי - הוסיף לבאר דבריו, כי הנה יש שני דרכים בהשכלה, א] דרך ההפשטה, ב] דרך ההגבלה, ולהשיג את ה' צריך ללכת בשניהם עד בלי תכלית, כי בדרך ההפשטה צריך שיגיע בהפשטתו עד האחד המיוחד בתכלית הפשיטות, ואין כח בשכל האדם להשיג השגה גבוה כזו, ועו"א גבדי שמים מה תפעל - וכן בדרך ההגבלה צריך שיגיע בהגבלותיו עד כל ההגבלות, כי מתנאי האל שיכלול כל השלימות שאפשר והם בלתי ב"ת אפשר שיגיע האדם לתכלית השגה זו, ועו"א עמוקה משאול מה תדע: (ט) ארוכה - ואחר שבהשגות האלהות כלולים שתייהם, כי הוא המיוחד בתכלית הפשיטו ועם כ"ז כולל כל השלימות וכל המציאות ובין שני אלה יש רוחק בלתי בעל תכלית אשר הוא נמנע מהשגת שכל האדם שהוא בעל תכלית וז"ש ארוכה מארץ מדה :-

1 מתיתבא על עירובין כא. בילקוט ביאורים בשם הרי"ף דייק באיוב שם שתלה האורך בארץ והרוחב בים וידוע שהים שני שלישי מהעולם והארץ שלישי נמצא הרוחב גדול מהאורך. אבל בשם התורת חיים (ד"ה ארוכה) ביאר, לפי שהתורה ארכה פי שנים ברחבה כמבואר בסמוך ארבעים אמה על עשרים אמה, והארץ גם פי שנים בים, כמו שכתבו תוספות (פסחים צד. ד"ה כל) שהעולם שלישי יישוב שלישי מדבר שלישי ים, לכך נקט 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים', אלא שלא ידע איוב שיעור כמה היא ארוכה מארץ ורחבה מן הים.

2 זוהר אחרי מות דף עג. - אמר ליה רבי שמעון, אלעזר בני, תא חזי, זכאין אינון ישראל דחולקא עלאה קדישא דא נטע בהו קדשא ברין הוא בא וראה, אשריהם ישראל שחלק העליון והקדוש הזה, שהוא התורה, נטע בהם הקב"ה, דכתיב בענין מעלת התורה פי לקח טוב נתתי לכם, וממלת לכם יש לדייק, כי לכם ולא לעמין רק לכם נתתי ולא לגוים. ובגין דאיהי גניזא עלאה יקרא, שמייה ממש ולפי שהתורה היא אוצר עליון יקר, דהיינו שמו של הקב"ה ממש, לכן אורייתא פלא סתים וגליא ברוא דשמייה כל התורה היא סתומה וגלויה בסוד שמו, כלומר כמו השם הוי"ה הוא סתום כי אסור להזכירו ככתבו, והוא גלוי על ידי השם אדני, כך היא התורה הקדושה יש בה פשט ויש בה סוד, ועל דא ישראל בתרין דרגין אינון סתים וגליא ועל כן גם ישראל הם בב' מדרגות דהיינו סתומה וגלויה כדמפרש ואזיל. דתנינן שלמדנו כי תלת דרגין אינון מתקשרין דא ברא, קדשא ברין הוא אורייתא וישראל שלש מדרגות הם המתקשרות זו בזו, שהם הקב"ה והתורה וישראל, כי הקב"ה נתן את התורה כדי לזכות את ישראל, וכל חד דרגא על דרגא סתים וגליא וכל אחת מאלו הג' בחינות, היא מדרגה על מדרגה, דהיינו סתומה וגלויה, כי קדשא ברין הוא דרגא על דרגא סתים וגליא הקב"ה סתום ז"ל הוא מדרגה סתומה על מדרגה הגלויה שהיא המלכות, לפי שז"ל מלוכס במלכות, אורייתא הכי נמי סתים וגליא גם התורה היא סתומה וגלויה, כי יש בה פשט ויש בה סוד, ישראל הכי נמי דרגא על דרגא וגם ישראל הם מדרגה על מדרגה, ה"א הוא דכתיב זהו שכתוב מגיד דבריו לעיני עיני ומשפטיו לישראל, תרין דרגין אינון יעקב וישראל, הרי כי שתי מדרגות הם יעקב וישראל, חד גליא וחד סתים אחת גלויה שהיא מדרגת יעקב שבה אחוים בעלי הפשט, ואחת סתומה שהיא מדרגת ישראל שבה אחוים בעלי הסוד.

³ ספר הברית ח"א סאמר ד' פרק יב בביאור ענין לקוי חמה

3 ועיין ספר הברית בעניין לקוי חמה שאפילו הירח שהוא קטן מהארץ מסתיר את החמה כולה כיון שהוא קרוב אילנו ממנה אבל אינו מסתיר כולה כי הוא גם רחוק מאיתנו.

ספר הברית - חלק א מאמר ד שני המאורות - פרק יב - ומודעת זאת כי הלבנה פעם רחוקה מן הארץ ופעם קרובה, והנה בעת אשר היא רחוקה מן הארץ לא ימשך זמן לקוי ההוא אלא מעט לבלתי הכסות כי אם חלק קטן מן השמש, אבל בהיותה קרובה לארץ ימשך זמן הלקוי יותר כי כסה פניה של החמה חלק גדול אף שהיא קטנה מן השמש, כאשר תמנע מטבע הקטנה ראות ההר הגדול בהיותה קרובה אל עין הרואה, וכאשר יזדמן עת מולד ויעמוד השמש והירח והארץ זה תחת זה ומרכזו שלש אלה מכוון בקו אחת ממש או יהיה לקוי השמש באמצע כדורו ונוגה לו סביב כטבעת אור כי הירח לא יוכל לכסות אותו על פני כלו להיותו קטן מהשמש מאד וזרחה השמש עליו סביב, ולא דוקא הלבנה יסבב לקוי השמש אלא אפילו כי יקרה שאחד משאר כוכבי לכת הידועים יעבור תחת השמש וימנע חלק מאור השמש להגיע לארץ זה ג"כ נקרא לקוי השמש אך זה לא שכיח:

4 ליקוטי הלכות קדושין הלכה ג אות ג) וגבגב שאנו עוסקים בענין זה אמרתי לבאר מה שפירא לעניית דעתך, בענין זה של שתי התאוות הרעות הללו שהם, תאוות נאוף ותאוות ממון, שהם הם העקר הפטרידין את רב העולם משני העולמות, וכמה נפשות נשקעו בהם על שלא השתדלו לשפרם, פי לכאורה היה קשה לי בדברי רבנו זכרוננו לברכה, פי בכל המקומות כתב שעקר הנסיון וההזדירה של האדם

אותו המדמה הפגום שלו. ועיין תורה ח' תנינא/י² שרק ע"י הצדיק האמת זוכים לברר את המדמה ולצאת מהתאוות. ועיין כעין זה מעשה מצפור/י³ משל למלך שצויה לקצור תבואה, ולקח קוצרים ונתן להם כל התענוגים, כדי שתהיה להם הרחבת הדעת לעבוד ביום ובלילה, אבל הם נמשכו אחר התענוגים ושכחו לקצור וכו'. נמצא שהארציות והעוה"ז הקטן והמועט כנ"ל, מונע אותו מלראות אור גדול ומופלאג"י של

בעולם הזה הוא תאוות נאוף, שהוא עקר המתקלא והמשקל של כל אדם, וזה עקר הנסיון והצרוף של כל אדם שבא לעולם הזה להתנסות אם יזכה לעמד בנסיון זה לשבר תאוה זאת, וכו'..... ואחר כל אלה בספור מעשה הנוראה של הבעל תפלה שם מבאר שתאוות ממון הוא גרוע עוד יותר אפלו מתאוות נאוף, כמבאר שם מה שקבלו מן המלך שמכיל התאוות שבעולם יכולין להוציא את מי שנפל לשם חוץ מתאוות ממון, שמי שנפל לשם אי אפשר להוציא בשום אופן כי אם על ידי הדרך שיש להחרב שהגבור מקבל משם כח גבורתו וכו', עין שם. מובן שם, שאפלו מתאוות נאוף יכולין להוציא בנקל יותר מלהוציא מתאוות ממון, ולכאורה הדברים סותרים זה את זה, אך באמת הכל ניקחא, כי בודאי עקר הנסיון והבחירה של אדם מנעוריו הוא תאוות נאוף שבוער באדם מנעוריו, וצריך כל אחד לרחם על עצמו לשבר תאוה זאת בתכלית, כי בשביל זה בא לעולם, שעקר נסיון האדם הוא בתאוה זאת של משגל, אבל מי שאינו זוכה לעמוד בזה ופוגם בבריות, חס ושלום, אזי נופל על ידי זה לתאוות ממון שנקרא בור אין מים בו וכו', שאי אפשר להציל משם כי אם על ידי שמירת הברית בבחינת גם את בדם בריתך שלחתי אסירך מבור אין מים בו, כמבאר בהתורה "צוית צדק" וכו', עין שם. וכשנפול, חס ושלום, ונשתקע בתאוות ממון או חס ושלום, כמעט אפס תקוה להוציא משם. וזהו בחינת מה שהבאתי לעיל דברי רבנו זכרוננו לברכה בהמעשה של הבעל תפלה שאמר שמי שנופל לתאוות ממון אי אפשר להוציא משם, ומכל התאוות יכולין להוציא, אפלו מתאוות נאוף, חוץ מתאוה זאת של ממון, ובזה גרוע תאוות ממון גם מתאוות נאוף.

עוד שם אות ד) וכן אנו רואין בחוש שכל זמן שאין האדם נופל עדין לתאוות ממון, אף על פי שהוא משקע בתאוותיו, עדין אפשר לדבר עמו ביראת שמים ולהמשיכו ולקרבו להשם יתברך ולהוציא מתאוותיו הרעות, אבל כיון שנפל ונשקע בתאוות ממון, בפרט כמו ששכיח עכשו שכל אחד רוצה דיקא להרבות צרכיו להתנהג בדרך הנגידים, ואפלו עניים ואביונים וקטנים במעלה מסתכלין בכל עת להתנהג בגדולות במלבושים נאים ובדירות וכלים נאים, ומכל שכן מי שיש לו עשירות קצת, שהוא עכשו עני ביותר, מחמת שמסתכל תכף בגדולות, ולא תשבע עינו לעולם במה שיש לו, כי תכף שיש לו מאה אדומים הוא מתנהג כך שמכרח לו לפרנסתו יותר ממאתים אדומים, וכו'.

² תורה ח' תנינא אות ז' ח' - [ז] ועל ידי התפשטות הנבואה על ידי זה נתברר ונתתקן בחינת כח המדמה, בבחינת (הושע י"ב): "וביד הנביאים אדמה" כי עקר תקון וברור המדמה הוא כשהוא ביד הנביאים, וכשנתתקן המדמה, על ידי זה נתתקן האמונה האמתית דקדושה, ונתבטל אמונות פזביות. כי עקר האמונה תלויה בכח המדמה, כי במה שהשכל מבין אין שיף אמונה. ועקר אמונה היא רק במקום שהשכל נפסק ואינו מבין הדבר בשכלו, שם צריכין אמונה, וכשאינו מבין הדבר בשכלו, אזי נשאר רק בבחינת כח המדמה, ושם צריכין אמונה: נמצא שעקר האמונה היא בבחינת המדמה, ועל כן על ידי התפשטות הנבואה שעל ידי זה נתברר ונתתקן המדמה, על ידי זה נתתקן האמונה האמתית דקדושה כנ"ל. כי יש עשרה מדרגות בנבואה (ד) והם כנגד עשרת הדברות, שהם בחינת עשרה מדרגות של נבואה. כמו שכתוב (דברים ה'): "פנים בפנים דבר ה' עמכם". "דבר ה' זו נבואה, כמו שדרשו רבותינו, וזרונם לברכה (שבת קלח). ועל כן על ידי נבואה שהוא בחינת עשרה מדרגות, בחינת עשרת הדברות, וזכין לאמונה בהשם יתברך, להאמין שהכל ברא ה' בעשרה מאמרות. נמצא שעקר תקון האמונה הקדושה היא על ידי בחינת רוח נבואה:

אות וחו' ועל כן צריכין לחפש ולבקש מאד אחרי מנהיג אמתית להתקרב אליו. כי כל מנהיג ומנהיג יש לו בחינת רוח נבואה, וגם עכשו, שבטלה הנבואה, אף על פי כן בהכרח שיהיה להמנהיג בחינת (במדבר י"ד): "רוח אחרת", מה שאין נמצא בשאר ההמון, שעל ידי זה זכה להיות מנהיג. כי בלא זה, מפני מה יזכה זה דיקא להיות מנהיג ולא אחר. אף באמת כל מנהיג ומנהיג של ישראל יש לו בחינת רוח אחרת. כי המנהיג הוא בחינת (במדבר כ"ו): "איש אשר רוח בו, אשר יוציאם ואשר ביאם", כי המנהיג המוציא והמביא את ישראל, בודאי יש לו בחינת רוח אחרת, אשר מחמת זה נעשה הוא דיקא מנהיג לישראל. וזה הרוח אחרת שיש להמנהיג הוא בחינת רוח הקדש, רוח נבואה. אף על פי שעכשו אין נמצא רוח נבואה, רוח הקדש ממש, אף על פי כן בודאי יש לו בחינת רוח אחרת, הנמשך מן הקדושה, מה שאין נמצא בשאר ההמון, שזהו גם כן בחינת רוח הקדש. אף על פי שאינו רוח הקדש ממש לידע עתידות, אף על פי כן הוא בבחינת רוח הקדש, רוח נבואה: ועל ידי בחינת הרוח הקדש שיש להמנהיג האמתית שהוא בחינת רוח נבואה, על ידי זה כל המתקרבים אליו נתחזק ונתתקן אצלם האמונה האמתית דקדושה. כי כל מי שזוכה להתקרב למנהיג האמתית, על ידי התקרבותו אליו נתתקן ונתברר אצלו בחינת המדמה, על ידי בחינת הרוח נבואה של המנהיג. כי עקר תקון המדמה הוא על ידי בחינת רוח נבואה כנ"ל, ועל ידי תקון המדמה נתתקן ונתברר האמונה הקדושה כנ"ל. על כן כל המתקרבים למנהיג אמתית, וזכין לאמונה ישרה דקדושה: אבל באמת צריכין לחפש ולבקש מאד מאד אחר מנהיג אמתית פזה, וצריך לבקש מאד מהשם יתברך, שזוכה להתקרב למנהיג אמתית, כדי שיוזכה לאמונה אמתית בשלמות. כי בשמתקרבין, חס ושלום, למנהיג של שקר, על ידי זה באין, חס ושלום, לאמונות פזביות. כי מנהיג של שקר הוא בחינת נביא השקר, בחינת (מלכים א' כ"ב): "רוח שקר", ועל ידי זה אדרבא, נתקלקל המדמה, ובאים לאמונות פזביות. כי עקר תקון האמונה היא על ידי בחינת רוח נבואה שיש להמנהיג האמתית, שעל ידי זה נתברר המדמה, ועל ידי זה נתתקן האמונה כנ"ל:

³ ראה ככבי אור ספורים נפלאים (עמ' כח מהדור תשמג) עוד מעשה שספר רבנו ז"ל. שהיה מלך אחד והיה חוזה בכוכבים, וראה שאם לא יקצרו התבואה בשנה זו עד זה הזמן, יהא נתקלקל כל התבואה וכו' וכו', והזמן היה קצר. ונתיעץ לקח קוצרים ולתן להם כל התענוגים וכל צרכם כדי שיהיה להם הרחבת הדעת לעבד ביום ובלילה, ויספיקו לקצר קדם הזמן הנ"ל. והם אדרבא התענוגו ושכחו, ועבר הזמן הנ"ל ולא קצרו התבואה. ונתקלקלה כל התבואה. ולא ידעו מה לעשות שהמלך יבעס אליהם. ואמר להם חכם אחד עצה, איך שהמלך אוהב איזה צפור, ובה שגיבאו לו זה הצפור, אז על ידי הפחת רוח והתענוג מה יכפר על הכל. אבל קשה מאד להשיג הצפור, כי היא באויר במקום גבוה ואין להם סלם, והזמן קצר. ונתן להם החכם עצה, כמו שהם במה אנשים, אז יעמידו את עצמם אחד על חברו למעלה מעלה עד שיגיעו להצפור. אבל הם רבו זה עם זה כי כל אחד רצה שהיה למעלה וחברו תחתיו. ועל ידי מריבתם התרשלו והצפור פרח. ועל ידי זה נשאר להם הכעס מהמלך על התרשלותם מקצירת התבואה כנ"ל.

התורה שהוא גדול כמה אלפים פעמים כנגדו כנ"ל. וכמו שאמר הבעש"ט/ט"ו עה"פ (תהלים יט ח) תורת ה' תמימה וכו', שאלפי שנים לומדים אותה מליוני יהודים ועדיין היא תמימה וכאילו לא נגעו בה, כי אין כל כך חקר לגודלה עד שכמה שילמדו בה עדיין כאילו לא נגעו בה. **והוא ממש משל השמש, שהארץ מפסקת מלראות אור גדול של השמש, אף שהשמש גדול כ"פ-כמה פעמים כמו הארץ, והוא כמשל הנ"ל כמובא [ט"ו].**

עד כאן דיבר מהעולם שמסתיר את אור השמש והתורה, וכאן מוסיף לבאר שכמו התורה, כך הצדיקים אורם גדול מאד והארציות של האדם מסתירה ממנו את אורם. ובוה מבאר את הפסוק שבו פתח את התורה "אורח צדיקים כאור נגה וכו'".

ונראה שלא מתייחס לפשט הפסוק, אלא למה שגורם לו, דהיינו הסיבה שבתחילה אור השמש כאור נוגה דהיינו מעורב חושך ואור, הוא כי בלילה הארץ מסתירה את אור השמש, ובבקר היא פחות ופחות מסתירה. ואור צדיקים כאור נגה, דהיינו אור הצדיקים הוא כמו אור השמש בתחילה נדמה לנגה המעורב אור וחושך, וככל שאדם יוצא מהארציות וגשמיות שלו מתגלה אורם יותר ויותר כמו השמש.

וזהו ואורח צדיקים כאור נוגה, כאור נוגה ממש. כמו השמש שמאירה תמיד, רק שהמניעה מחמת הארץ המפסקת כנ"ל, אף שהארץ קטנה נגד השמש וכמשל הנ"ל. כן הצדיקים מאירים תמיד, ועל כן הם נקראים שמש^{ט"ו}, רק שהארץ היינו העוה"ז מפסיק מלראות אור הגדול שלהם. ואף שאורם של הצדיקים גדול מאוד, כמו התורה ואף יותר^{ט"ז}, כמבואר בגמרא מכות כב: ט"ו כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה. והעוה"ז כולו בכלל הוא קטן ופחות מאוד נגד אורם הגדול, עכ"ז הוא מפסיק ומונע מלראות אורם כמשל המטבע הנ"ל. פ"כ"ז מחמת שהעולם עומד בפני עיניו וחוצץ בפניו, עד שאינו יכול לראות אור התורה והצדיקים הגדול ממנו אלפים פעמים.

^{טו} בעל שם טוב על התורה - פרשת ואתחנן אות כט. כתיב (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה משיבת נפש, ובשם הבעל שם טוב זצלה"ה שמעתי, שתורת ה' הוא תמיד תמימה ושלימה, שלא התחילו בה עדיין (כג) שום אדם בעולם, כי הוא משיבת נפש העוסק בה בכל פעם בחיות חדש, ומי שלומד תורת ה' בתמימות, כאילו לא התחיל עדיין, אזי הוא משיבת נפש: (ויחל משה תהלים י"ט): עוד כעין זה ראה לעיל פרשת בראשית אות לד ושם בהערת מקור מים חיים אות כז - ובס' תולדות אהרן פ' בשלח, וז"ל, שמעתי בשם הרה"ק הבעש"ט ז"ל תורת ה' תמימה שכל התורה הוא רק שם הוי"ה עכ"ל, ועיין מענין זה לעיל בריש ספר זה הגה א"י. ובקונטרס מאמרים טהורים שבס"ט אמרות טהורות (מקאברין) כתב ז"ל בשם הבעש"ט ז"ל תורת ה' תמימה, זיא איז נאך גאהר גאנץ, אשר לא נגע בה שום אדם אף בקוצו של יו"ד, ועד הנה תמימה לגמרי, עכ"ל. ובס' ליקוטים יקרים ד"כ ע"ג כתב ז"ל, כמו שאמר הקדוש אלוהי ר' מנחם מענדל (מפרעמישליאן) הנ"ל ז"ל, שאמר בפסוק תורת ה' תמימה, ר"ל ע"ד צחות שתורת ה' דייקא תמימה שעדיין לא נגע אדם באפס קצה, כי לומדים רק חיצונית התורה, שאין במחשבתם להתדבק בהש"י, להיות לו מרכבה, ולירא ממנו, ולאבה אותו ע"י התורה כו' ע"ש שהארץ בזה:

^{טז} בספר הברית כנ"ל

^{טז} מדרש רבה בראשית פרשה פד פסקה יא בשעה שאמר יוסף והנה השמש והירח אמר יעקב מי גילה לו ששמי שמש. ועיין תורה מט אות ז' וזה פרוש: לשמש שם אהל בהם, כי הצדיק נקרא שמש, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (קדושין ע"ב): 'עד שלא שקעה שמשו של עלי' וכו', 'זרח השמש ובא השמש'. עיין ספר מורה הפרישות ומדריך הפשיטות לרבי דוד בו יהושע הנגיד - כי הנשמה באדם ניתנה בבחי' נר ה' נשמת אדם אבל הרשע מחשיך אצלו הארתה בבחי' נר רשעים ידעך ואילו הצדיק להפך מחזק הארתה בו לאור צדיקים ישמח ועוד לנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה אימה כנגדלות דהינו שהולכת וגדלה מנר לשחר ללבנה ולחמה עד הנגדלות שזה בחי' שכלים הנפרדים עי"ש באריכות. ועיין עיין אוצרות חיים שער רפ"ח נצוצין וכבר ידעת כי גם נוק' דו"א שהיא השביעית שבמלכים יש בה כללות כל הז' מלכים כנודע דלית ספירא דלא אתכלילת בה בחי' המלכות, ונמצא כי הם ש"ך ניצוצין אחרים בנוק' דו"א. ונודע כי כל הגבורות והדינים הם כפולים, ונמצא כי יש ב' פעמים ש"ך בז"א אשר לסיבתם נקרא הזעיר שמש שהם (נ"א שהוא) בחינת הניצוצות האלו, וב' פעמים ש"ך בנוק' אשר לסיבתם נקראת היא תמר שהיא (נ"א שהם) בחינת הניצוצות האלו שבה.

^{טז} ראה תורה ד' אות ו' ותורה רז - התורה הם התלמידי חכמים, כמו שאמר חכמינו, זכרונם לברכה (מכות כב): 'כמה טפשאי דקיימא מקמי ספר תורה, ולא קיימא מקמי צורבא מדרבנן'. וראה תורה עה תנינא - הסתכלות פני הצדיקים לבד הוא גם כן דבר גדול מאד. כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה, שהתלמיד חכם הוא גדול מן התורה, כמו שאמר רבותינו, זכרונם לברכה (מכות כב): 'כמה טפשאי שאר אנשי דקיימו מקמי ספר תורה ולא קיימו מקמי גברא רבד'. נמצא שהתלמיד חכם הוא גדול יותר מן התורה. ואצל התורה מצינו, שאמר רבותינו, זכרונם לברכה, (מדרש רבה איכה פפתיחא). כי המאור שבה מחזירו למוטב, מכל שכן אור הצדיק, שהסתכלות בו לבד הוא מועיל לקדושה מאד, בודאי כשזוכין לדבר עמו טוב יותר, אך גם ההסתכלות לבד הוא גם כן דבר גדול: ועיין עוד לק"ה בית הכנסת הלכה ד' אות ח'.

^{טז} מכות כב: - מתני' כמה מלקין אותו ארבעים חסר אחת שנא' (דברים כה-ב) במספר ארבעים מנין שהוא סמוך לארבעים... גמ' מ"ט אי כתיב ארבעים במספר הוה אמינא ארבעים במניינא השתא דכתיב במספר ארבעים מנין שהוא סוכם את הארבעים אמר רבא כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה דאילו בס"ת כתיב ארבעים ואתו רבנן בצרו חדא:

אבל אם יסלק המפסיק הקטן מנגד עיניו, דהיינו שיטה עיניו מן העולם, ולא יסתכל על העולם, רק ירום^{כא} ראשו ויגביה עיניו ויסתכל למעלה דהיינו גם יטה וגם לא יסתכל וגם ירים ראשו ויגביה עיניו ויסתכל למעלה מן העולם המפסיק וחוצץ, נראה כוונת רבנו כי באמת לא מספיק שיטה את עינו וראייתו הגשמית אלא צריך שגם בעיני שכלו ומחשבתו לא יסתכל על הבלי העולם הזה, וגם זה לא מספיק עד שיגביה ראשו להוציא אותו לגמרי מעולם הזה, וגם ירים עיני שכלו למעלה להיות מקושר אליו ית' שהוא שרש התורה אזי יזכה לראות אור הגדול והמופלג של התורה והצדיקים.

כי באמת אורם גדול אלפים ורבבות פעמים מכל העוה"ז והבליו כנ"ל, רק שהעוה"ז עומד לפני עיניו אפילו כשעיניו עצומות דמיונו מטייל בו ולבו חומדו ואינו מניח אותו כלל להטות עיניו לגמרי, וגם בדמיונו להסתכל למעלה על אור התורה והצדיקים, כמשל המטבע הקטנה הנ"ל ממש העומדת בפני העינים ומפסקת מלראות הר גדול וכו' כנ"ל.

אבל בקל יוכל לסלק המטבע מנגד עיניו, ותיכף יראה ההר הגדול ממנו. כמו כן ממש לענין העולם והתורה, שבהעברה בעלמא, יכול להעביר העולם מנגד עיניו, כי במקום שחושב השכל שם כל האדם^{כב}, ואז יזכה לראות אור הגדול של התורה והצדיקים, שמאירין בכל העולמות כולם באור גדול מאוד, והבן מאור^{כג}. צ"ע הרי צריך לזה עבודה גדולה של ברור המדמה, ואיך אומר שבקל ובהעברה בעלמא זוכים לזה? וכנראה כוונת רבנו לזרו לזה^{כד}, כי בוודאי אסור לחשוב שהיא עבודת צדיקים שאין לנו קשר אליה, אלא היא חיוב על כל אחד לשאוף לזה, ולהשתדל לזכות לברור המדמה.

אבל מזה שאומר שבקל ובהעברה בעלמא זוכים לזה אולי הכוונה למי שדבוק בצדיק האמת, כמבואר בגמרא ברכות לג:י^כ הקשו על שאמר שמבקש רק יראה, האם יראה דבר קטן הוא? ותרצו אין לגבי משה היא דבר קטן, ועל כן אמר להם לישראל בלשון זה, והקשו המפרשים שאין זה תרוץ שהרי מבקש זאת מישראל ואצלם יראה היא דבר גדול וקשה, ותרץ הבעש"ט^{כז} שכוונת הגמרא לומר שאמנם כך, מי שהוא לגבי משה, דהיינו

^{כא} בתולד - ירום, ומתולד - ירים

^{כב} כמבואר בתורה כא ד"ה חיים נצחיים - כי עיקר האדם הוא השכל, וע"כ במקום שחושב השכל שם כל האדם. ובכמה ספרים מובא זה בשם הבעש"ט. ראה בעש"ט על התורה פרשת נח אות נו בשם צוואת הריב"ש - כשיהיה בקטנות יהיה גם כן בדביקות גדול עם השכינה, ואחר כך ברגע אחד תיכף כשיחשוב בעולם עליון מיד הוא בעולמות עליונים, שכמו שאדם מחשב שם הוא, ואם לא היה בעולם עליון לא היה מחשב כלל. עכ"ל. ובכמה לשונות דומים ראה שם בהערת מקור מים חיים שם.

^{כג} מתוצו - מאד

^{כד} והבן מאד - צ"ע אם זה כל כך קל ובהעברה בעלמא זוכים לזה מה יש כל כך להבין, ונראה שאדרבה בזה רומז שתבין שצריך לזה הקדמות רבות אבל אסור לחשוב שזה לא אפשרי כי זה חיוב על כל אחד לשאוף לזה. ראה כעין זה בסוף תורה רנד שאחרי שאומר שהעינים רואות דברים נפלאים וכו' מסיים והבן.

תורה רנד - עינים הם דברים עליונים וגבוהים מאד, והם רואים תמיד דברים גדולים ונוראים, ואם היה האדם זוכה לעינים פשרים, היה יודע דברים גדולים רק ממה שעניו רואות, כי הם רואות תמיד, אף שאין יודע מה רואה. כמו למשל פשעםבירין דבר לפני עיני האדם בהעברה ובמהירות גדול ואז אין האדם יודע מה ראה, והנה אף שבשעה שהעבירו הדבר לפני עיניו, בוודאי ראה אותו בראיה גמורה, עם כל זה אין יודע מה ראה, כי אף שעניו ראו הדבר בשלמות, עם כל זה מחמת המהירות לא היה פנאי בכדי שביא הראות להדעת שידע מה ראה, כי לידע הדבר שראה זה תלוי בדעת, ולזה צריך קצת זמן, שישעה קצת הדבר הנראה לפני עיניו, בכדי שיבוא ויחיש פח הראות להדעת את הדבר הנראה, כדי שידע בהדעת מה ראה, ומחמת המהירות לא ראה הדבר רק בכח הראות, אכל לא היה זמן להחיש הדבר להדעת, ועל פן אינו יודע מה ראה, וכן האדם רואה בעיניו תמיד דברים גדולים (היני מראות וחיזונו) אף שהוא כמו שמעבירין לפניו בהעברה בעלמא ובמהירות גדול, על פן אינו יודע מה ראה פנ"ל, והבן.

^{כה} שמענו מעשה מאשתו של הבהא סאלי רבי ישראל אבוחצירא שפעם היה נראה מקשיב בריכוז גדול ושאלו אותו מה הוא שומע ושאל בתמימות מה אתם לא שומעים את קולות הלימוד במתיבתא של רבי א"א לא לשמוע זה ממש קול חזק, אבל קשה לי לומר על רבנו שגם הוא אומר שבקל זוכים לזה כיון שאצלו זה קל מאד, ולא יודע עד כמה לנו זה קשה.

^{כו} ברכות לג: - ואמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ודברים י-יב) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא והא"ר חנינא משום ר' שמעון בן יוחי אין לו להקב"ה בבית גזויו אלא אוצר של יראת שמים שנאמר (ישעיה לג-ו) יראת ה' היא אוצרו אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא דאמר ר' חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול:

פרש"י - הכל בידי שמים. כל הבא על האדם ביד הקב"ה כגון ארוך קצר עני עשיר חכם שוטה לכן שחור הכל בידי שמים הוא אבל צדיק ורשע אינו בא על ידי שמים את זו מסר בידו של אדם ונתן לפניו שני דרכים והוא יבחר לו יראת שמים:

ועיין מהרש"א שיראת הרוממות אינה בידי שמים אבל יראת העונש היא גם בידי שמים ששולחים כל מיני דברים לירא אותו. אבל נראה שגם זה לא בידי שמים שביין שהם שלוחי ה' ולא שלוחי הטבע.

^{כז} בעל שם טוב פרשת עקב אות יד איתא בגמרא (ברכות לג"ב) אטו יראה מילתא זוטרתא, אין לגבי משה מילתא זוטרתא, והקשו בהרבה ספרים הקדושים מה בכך שגבי משה מילתא זוטרתא, הלא דבריו היו לכל ישראל ואצלם לא מילתא זוטרתא הוא, ותיירץ הבעש"ט הקדוש ז"ל, לגבי משה היינו להם שהיו גבי משה, והוא היה המנהיג שלהם, היה דבר קטן, כי משה רבינו ע"ה המשיך בחינת יראה לכל הדור ההוא, כי הוא היה המנהיג, ומפיו יצאו אלו הדברים, ולכך היה זה אצלם דבר קטן: (מצאתי בכתב יד גדול אחד)

ועיין שם אות יב. ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך וגו'. ואיתא בגמרא (ברכות לג"ב) אטו יראת שמים מילתא זוטרתא הוא וכו', אין לגבי משה מילתא זוטרתא הוא עיין שם, שמעתי ממורי ביאור ש"ס אין לגבי משה וכו' והקושיא

דבוק בצדיק גם אצלו היראה היא דבר קטן, כי הצדיק משפיע ברור המדמה ודעת ועי"ז יראה לאנשיו. ועיין ריש תורה יז שיראה ואהבה אי אפשר לקבל אלא ע"י הצדיק.
 וראה תורה ח' תנינא שא"א לברר את המדמה אלא ע"י הצדיק האמת, ראה שם שבזה תלוי כל עבודת ה' ועל כן צריך אדם כל חייו לחפש את הצדיק הזה שיכול לתקן לו את המדמה עי"ש.
אומר רבנו וכן שמעתי בשם הבעש"ט [כ"ח] וכו', שאמר אוי ואבוי, כי העולם מלא מאורות וסודות נפלאים ונוראים, והיד הקטנה עומדת בפני העינים, ומעכבת מלראות אורות גדולים :

עד כאן ביאור חברותא לתורה קלג

מפורסמת היא לישראל אמר דבר זה, וביאר דכתב מהרש"א (ברכות לג) את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים (בבא קמא מ"א ב), כי אין בור ירא חטא, ועל ידי שהוא תלמיד חכם בא ליראת ה', ושפיר דרשו לרבות תלמידי חכמים וכו', והנה במשה מצינו (שמות ל"ד, ל') וייראו מגשת אליו, אם כן כבר נכנסו ליראת תלמיד חכם, אז בנקל יוכלו לבוא ליראת ה', וזהו שאמרו אין לגבי משה מילתא זוטרתא, רצה לומר מאחר שכבר נכנסו ביראת תלמיד חכם, שהוא לגבי משה שנאמר וייראו מגשת אליו, אם כן מילתא זוטרתא הוא לבוא גם כן ליראת ה', שזה נמשך מזה, ודברי פי חכם חן: (תולדות יעקב יוסף דף ר"ח ע"ג)

^כ בעש"ט עה"ת דברים אות ב' ומקור מים חיים שם אות ב'

^{כט} דיבור זה של הבעש"ט מובא בספר בעש"ט על התורה פרשת דברים אות ב' בשם רבנו משמע שרבנו הוא מקור לזה. ועי"ש הערת מקור מים חיים אות ב' – בשם ספר דברי שלים דס"ה ע"ג וזה לשונו, וכמו שאמר הבעל שם טוב קודש הקדשים ז"ל, האדם יכול לראות עינים נוראים בזה העולם, נאהר עהר פאר שטעלט זיך אליין מיט דער קליינר האנט, עכ"ל:

מאמר ואורה צדיקים כאור נגה

מספח"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

תורה זו נאמרה אחר פסח שנת תקס"ג בחזרתו מנסיעתו לחתונת בתו שרה ז"ל (חיי"מ נט)

פתיחה

רבנו מדבר כאן על הבלי עולם הזה, שמסתירים מאיתנו אורות נפלאים של השגות וחזיונות רוחניים הנמצאים כאן ממש, ואע"פ שהבלי עוה"ז הם כלום, ביחס לגודל התענוג הרוחני שאפשר לזכות מאורות הנ"ל של התורה והצדיקים, רק אם באמת יעזוב את ההבלים, אעפ"כ היצר מרמה את האדם להיות נמשך אחריהם ושוקע בהם ועוד נדמה לו שכך טוב לו.

ליקוטי הלכות

אין

שיחות

מאמר מעין דפסק מאתר חוד ומאמר ואורה צדיקים סימנים קל"ב, קל"ג, נאמרו אחר פסח תקס"ג בחזירתו מנסיעת החתונה של בתו שרה זכרונה לברכה: (חיי מוהר"ן - אות נט)

(יג) בשנת תקס"ג עשה נשואין לבתו הצדקת מרת שרה בקהלת קדש מעדוועדוקע עם חתנו הרבני מורנו יצחק אייזיק בן הגביר מורנו רבי ליב דאבראוןיר פי לשם נתקבצו שניהם אף על פי שאז היה כבר בפרסלב והחתנה היתה בראש חודש ניסן שחל אז ביום חמישי והחפה היתה בערב אור ליום ו' ערב שבת קדש:

אחר החפה דברו ממשית וכו' (ואמר רבנו ז"ל וגלה ברמזו שראוי שיצא מהם וכו') אחר כך בשבת קדש אמר על סעודה השלישית תורה גבוהה מאד המתחלת לשמש שם אהל בהם בלקוטי א' בסמן מ"ט ושם מרמז ניסן ושרה ויצחק וכלה וחתנה וכו'. ואמר שזאת התורה לא אמר בשבילנו רק בשביל הגזירה שקורין פונקטין הנשמע אז שרוצין לגור על ישראל חס ושלום אשר בעוונותינו הרבים יצאו בימינו. כי שם מדבר מענין הכנעת העבדים כי אעשה פלה בכל הגוים. שנה בחינת פלה דאכלי פלא ושצ"י בלא אתם הדברים וכו' והבן שם מאד כי הם דברים עמקים וגבוהים מאד: (חיי מוהר"ן - אות קטז)

ימי מוהר"ן ח"א אות ג' - בשנת תקס"ג הנ"ל בראש חודש כסלו נולד בני שכנא שיחיה באתו החתן שנת תקס"ג היו הנשואין של בתו מרת שרה תחיה עם בעלה מורנו יצחק אייזיק נרו יאיר, בראש חודש ניסן ביום חמישי בקהלת קדש מעדוועדוקע ורבנו זכרוננו לברכה בשנסע למדוועדוקע פנ"ל נתעבב שם עד אחר הנשואין ואני בשמעתי זאת בנעמירוב, אזרתי חלצי ונסעתי אליו למדוועדוקע, ובאתי אליו זכרוננו לברכה ביום פורים, וישבתי אצלו בסעדת פורים והוא זכרוננו לברכה רקד הרבה באתו הפורים גם בחנכה באתה השנה אחר התורה רקד הרבה, גם בשמחת תורה באתה השנה רקד הרבה וכן על נשואי בתו הנ"ל רקד הרבה ואמר אחר כך אני רקדתי הרבה בשנה זאת וכו' וכבר נרשם מעט מזה (עין שיחות הר"ן קל"א חיי מוהר"ן קט"ז, רס"ג) שרצה לבטל הגזרות והפונקטין שנשמעו אז וכו' כי על ידי המחאת פה ורקודין ממתיקים דינין וכו' ואני זכיתי להיות אצלו שם מפורים עד אחר פסח והייתי על החתנה הקדושה של בתו הנ"ל, ושמעתי שם תורה גבוהה לשמש שם אהל בהם (לקוטי מוהר"ן סימן מ"ט) (ובשעת אמירת התורה הזאת התחיל רק מפסוק והוא פתח יוצא מחפתו) ועצם רבוי הפניות שהיה לי על נסיעה זו למדוועדוקע אין לשער אחר כך חזרתי משם בשלום עם רבנו זכרוננו לברכה שנסעתי עמו לשמשו בדרך, ושמעתי תורה הרבה ושיחות נפלאות מפיו הקדוש בדרך ובאתי לביתי בשלום ואחר כך בסמוך יצאה גם ויגתי משלחן אבי נרו יאיר, ואז פסק אבי לזון אותנו והתחלנו לזון על שלחני בחסדי השם באתו הקיץ הרבו המתנגדים לשון הרע בפני דודו הרב וכו' מורנו הרב רבי ברוך הנ"ל, עד שגם הוא התחיל לחלק עליו זכרוננו לברכה:

פעולת הצדיק אות תעג - אחר הפסח חזר רבנו ז"ל לעיר ברסלב וכו' ובאמצע דרכם חזרה עמדו בעיר ליניץ ונכנסו אל בית הרב הקדוש רבי גדליה מליניץ והתפללו אנשיי שלומנו, שנסעו עם רבנו ז"ל בקול רם ובהתעוררות רבה, ובפרט ר' נתן, ושאל הרב הקדוש רבי גדליה מליניץ את רבנו ז"ל: "הלא בשנכנסים למלך, נכנסים בקול דממה דקה!" והשיב לו רבנו ז"ל: "איה האלט פון אמאליגע חסידים, וואס זענען אריין געשפרוינגען מיט דעם פארשימאלציגעם ארבל אין היכל המלך אריין" (אני אוחז מהחסידיים הקדמונים, שהיו קופצים פנימה עם השרוול המשמן אל היכל המלך פנימה) ואכלו שם, ורבנו ז"ל דבר אז הרבה מגדלתו יתברך ונגדלת הצדיק. ואמר אז תורה על פסוק (משלי ד, יח) "וארח צדיקים באור נגה הולך ואור עד נכון היום" ובלקוטי מוהר"ן, חלק א, סימן קלג.

קושיות

א. מבואר שזרת היא חצי אמה (דהיינו חצי מהמידה שמהמרפק עד קצה אצבע האמה, שאצל האדם היא 50 סמ' בערך נמצא הזרת 25 ס"מ) בגמ' פרש"י שהעולם הוא חצי אמה של הקב"ה, ופירש שהעולם חצי אמה על חצי אמה, וצ"ע נמצא העולם מרובע. ויותר נראה שהכוונה שהזרת היא רוחב העולם (מה שנקרא קוטר) ולפי דברי

רבנו שהעולם הוא זרת המסתיר את החמה מבואר שאין הכוונה לשטח העולם ממש, אלא לעיגול שלו המסתיר את החמה. ולפי הידוע שקוטר העולם 12742 ק"מ נמצא שזו כביכול מדת הזרת של הקב"ה. ולפי זה, החשבון² הוא שעיגול העולם נכנס בעיגול החמה כמעט 12,000 פעמים. ואעפ"כ הוא מסתיר את החמה, כיון שהוא קרוב אלינו מאד.

ב. צ"ע שמדבר על זרת של הקב"ה שהוא אורך ורוחב העולם כולו, ומה הדמיון לזרת של אדם המסתיר ממנו את השמש? וצ"ע מדוע צריך לזרת גדולה כל כך הרי גם הזרת שלנו אפילו חצי ממנה יכול להסתיר את הכל. פשוט שאין הכוונה כפשוטו ממש אלא מצד מהות הבלי עוה"ז, שזרת העולם מסתיר אבל הזרת שלנו גם להפך יכולה לגלות את הכל, כי בזרת שלנו אפשר להסתיר את העולם ואזי להסתכל רק בעיני השכל ולראות את האורות החבויים בעולם.

ג. מבואר שהעולם גדלו זרת מהפסוק "שמים בזרת תכן", דהיינו בזרת מדד. וצ"ע גם לפירוש השוטנשטיין ששמים הכוונה לכל היקום, דהיינו העולם וכל השמים הסובבים אותו, עדיין קשה כי הארץ עם השמים שניהם יחד גדלם זרת אבל מה שמסתיר את השמש בגשמיות זה רק הארץ ולא השמים. ועוד הרי גם השמש היא אחת משבעת ככבי הלכת שבשמים הסובבים את הארץ נמצא שגם היא כלולה בזרת.

ד. אף שכל עוה"ז רק זרת קטן נגד התורה שהיא גדולה ורחבה מני ים – צ"ע אם היא רק רחבה מהים עדיין כל העולם שכולל גם יבשה, הוא גדול יותר. והרי כבר הביא את דברי זכריה הנביא בגמ' שלדבריו היא גדולה כמה אלפים מהעולם.

ה. הגמ' עושה חשבון שהתורה היא שמונה מאות מרובעות צ"ע לאיזה תורה הכוונה הרי התורה היא א"ס.

ו. וצ"ע היתכן שיש מדה להקב"ה ואפשר לחשב גבהו לפי מדתו אמתו? דהיינו אם הזרת של עולם הכוונה לקוטר העולם, ובצלם אלקים ברא את האדם, וידוע שאדם ממצע הוא ג' אמות בלי הראש א"כ גובהו של הקב"ה בלי הראש שש זרתות 76452 ק"מ. היתכן?

ז. צ"ע מה רבנו רוצה לומר באריכות הזו הרי בהבנה הפשוטה נראה שאפשר לומר את הכל שקיצור נמרץ כדבריו בסוף התורה בשם הבעש"ט העולם מלא מאורות וכו' והיד הקטנה עומדת בפני העינים ומעכבת מלראות.

ח. רבנו מביא משל ממטבע והר גדול כדי להסביר את הסיבה שהעולם מסתיר את התורה וצ"ע מה במשל יותר מובן מאשר בנמשל? ולכאורה אדרבה אינו דומה כלל כי התורה היא בתוך העולם ואילו ההר רחוק מהמטבע. והתורה היא רוחניות והעולם גשמי ואילו המטבע וההר שניהם גשמיים. אלא שרבנו רק רוצה לומר שכמו שדבר גשמי קטן קרוב לעין מסתיר דבר גשמי ענק. כך גם המדמה וכח הדמיון שהוא משרת השכל ומתרגם את הגשמיות לשפת השכל, יכול להסתיר אורות ושכלים נפלאים לאין ערוך מכל תענוגי עוה"ז

ט. על איזה מאורות מדבר רבנו שיש בתורה? נראה שהשאלה היא התירוץ שעדיין הארציות שלי מסתירה ממני.

י. בקל יוכל לסלק את מטבע מנגד עיניו ותיכף יראה אורם הגדול של התורה והצדיקים. האמנם זה כל כך פשוט?

הקדמה

הפסוק שמביא רבנו שבו רמוז מהלך התורה, מדבר מאורח צדיקים לעומת דרך רשעים, ורבנו לא מתייחס לפשט, אלא למה שגורם לו, דהיינו הסיבה שבתחילה אור השמש כאור נוגה, דהיינו מעורב חושך ואור, הוא כי בלילה הארץ מסתירה את אור השמש, ובבקר היא פחות ופחות מסתירה. ואור צדיקים כאור נגה, דהיינו אור הצדיקים הוא כמו אור השמש בתחילה נדמה לנגה המעורב אור וחושך, וככל שאדם יוצא מהארציות וגשמיות שלו מתגלה אורם יותר ויותר כמו השמש.

הגמרא בעירובין דנה לפי דברי זכריה הנביא שמגילת התורה שראה היתה ארבעין על עשרין אמה והעולם גדלו זרת נמצא שהתורה ג' אלפים זרתות. וראה שם פי' הריא"ף שמקשה לשם מה צריך לחשב כמה זרתות נכנס בתורה, שזה לא קשור לעניין, שהרי הגמ' רק מספרת לנו על גודל התורה (ראה מהרש"א שם ד"ה עד) שדוד המלך גילה רק את רוחבה, ואיוב גילה גם את ארכה, ויחזקאל הנביא ראה גם שהיא פנים ואחור, וזכריה הנביא ראה את מידותיה כשהיא מקופלת, והיא בגודל עשרים על עשר אמות. והגמרא עושה חשבון מידתה בשלימות דהיינו אם ניישר את הקיפול וגם נקלף אותה כדי שגם האחור יהיה לפני, ונמצא שהתורה כולה היא ארבעים על עשרים אמות. אבל המשך הגמ' שלומד על גודל העולם מהפסוק "ושמים בזרת תיכון", ולפ"ז מחשב כמה פעמים גדולה התורה מהעולם, לכאורה זה לא שייך לכאן.

ואולי זה מה שרבנו מבאר כאן, שהגמרא רמזה לנו שאע"פ שהתורה גדולה מהעולם ג' אלפים ומאתים פעם, אעפ"כ העולם הזה שגדלו רק זרת, דהיינו רבע אמה על רבע אמה³, ונמשל לזרת דהיינו האצבע הקטנה ביותר

² ידוע שהעולם הוא בקוטר 12742 ק"מ נמצא שהוא עיגול בעל שטח 509,805,890.96, דהיינו כמעט חמש מאות ועשר מליון ק"מ מרובע, והחמה בקוטר 1392000 ק"מ היא עיגול בעל שטח 6,084,264,960,000 ק"מ מרובע, דהיינו פי 11934.473 מהעולם.

³ רבע אמה – אולי אפ"ל שהוא רמוז למה שאמר רבנו בתורה קח תנינא בשביל תענוג קטן אחד של רבע שעה אדם יכול לאבד ולהפסיד כל העולם הזה עם העה"ב. וכידוע שגם אמה רומז לברית. וזהו שכל העולם הוא רבע אמה דייקא רמוז לתאוה הידוע שהיא עיקר הנסיון של האדם בעולם הזה, והיא עיקר הדבר המסתיר את מאורות התורה, כי א"א להשיג בתורה ובדבורי הצדיק כלום עד שיתקן הברית

שכשמיניח אותה נגד העין יכולה להסתיר עולם שלם, כך הבלי עוה"ז מסתירים מעינינו את כל המאורות הנפלאים שיש בתורה.

בתחילה מבאר רבנו כיצד בגשמיות העולם מסתיר את האור הגדול מאד של השמש, ואח"כ מבאר שכמו כן ברוחניות, הגשמיות והארציות של האדם שהם תאוותיו הרעות מסתירות ממנו את אור הקב"ה שהיא התורה (זוהר ויקרא עג לקמן). אע"פ שהוא אור גדול יותר מהשמש הגשמית. ואח"כ מבאר את הפסוק אורח צדיקים כאור נגה וכו', פירוש שהשביל הדק שבו הולכים הצדיקים הוא נעלם מאיתנו, כמו אור החמה בעמוד השחר, שאז האור מעורב בחושך, כך נעלמים מאיתנו דרכיהם של הצדיקים, דהיינו אורם הגדול שהוא כאור התורה הנמשל לאור הגדול של השמש (וע"כ הצדיק נקרא שמש כמבואר בתורה א'). ואף גדול מהתורה כמבואר במכות כב: ובמדרש כמה טפשים בני"א שקמים לכבוד התורה ולא קמים לכבוד תלמיד חכם, אע"פ שהוא גדול ממנה (בבחי' מסוימת) וי' שהרי יכול לדרוש ולגלות כוונתה האמיתית גם בדבר שכתוב מפורש להפך, כגון שכתוב ארבעים יכנו, וחכמים גילו שהכוונה לל"ט וי'. ואעפ"כ אדם יכול להיות אצל הצדיק והארציות שלו מסתיר ממנו אור גדול ונפלא.

איזה ארציות מסתירה את אור הצדיקים והתורה

בוודאי כל התאוות מסתירות את האור ובעיקר החכמות חיצוניות, שכל עסקן היא בחקר העולם הגשמי שלנו, שהן הסרטון המפיל לתאוות כמבואר בתורה לה, ובעיקר מה שאדם נותן חשיבות לחכמה נוספת מחכמת התורה. ובכל חכמה חיצונית יש אבן נגף המכניסה כפירות לאדם בלא שישים לב כמבואר בתורה יט תנינא, וממילא אור התורה ואור הצדיקים נחשך ממנו.

אמנם המשל שמביא רבנו לזה הוא מטבע קטן המסתיר הר גדול, ונראה שלקח אותו מספר הברית, אבל הכוונה בזה נראה שרבנו רמז לנו על תאוות ממון, שהיא התאוה הנוראה ביותר שתופסת את כל מוחו וזמנו של האדם לגשמיות וארציות נוראה, עד שכמעט א"א להוציא אותו ממנה כמבואר במעשה ו' מבעל תפלה ומדינת העשירות.

אבל עיין תורה יז אות ב' וי' שם מדבר בפירוש שאפשר להיות אצל הצדיק הגדול ביותר ואעפ"כ לא להרגיש ולא לראות שום אור אלא אדרבה רק חושך. ושם מבאר שהסיבה היא הכסילות שגורמת תאוות האכילה.

ועיין תורה קעב שם משמע שתאוות כבוד היא עושה צל על אור החמה והקב"ה. ורק מי שהוא אין לא עושה צל ועל כן החכמה מאין תמצא, ועל כן כל החסרונות של האדם הם מצד עצמו כי הו אמסתיר לעצמו את אור ה' ית'. עי"ש.

כמבואר בתורה לו. ועיין פל"ח על תורה קח שם בשם מדרש תלפיות שרבע שעה היא ר"ע חלקים מתוך תת"ף. ונראה שגם זה רמז לעולם הזה עולם העשיה שרובו רע כידוע.

¹ ראה לקמן תורה עה תנינא שרבנו אומר שהת"ח גדול מהתורה.

² ילקוט שמעוני דברים פרק כה רמז תקלו – אמר רבא כמה טפשי הני אינשי דמקמי ס"ת קיימי ומקמי גברא רבה לא קיימי התורה אמרה ארבעים יכנו ואתו רבנן ובצרו להו חדא.

¹ סיפורי מעשיות – מעשה יב – ודבר הבעל תפלה עם הגבור: מה עושים עם האנשים הללו, דהיינו בני המדינה הנ"ל שנפלו בתאוות ממון כל כך, עד שבאו לשטותים כאלו, שבעלי הממון הם אלהות אצלם, ושאר עניני שטות שיש לבני מדינה זאת. ענה ואמר הגבור להבעל תפלה, ששמע מהמלך, שמכל התאוות אפשר להוציא את מי שנפל לתוכם, אך מי שנפל לתאוה זו של ממון, אי אפשר בשום אופן להוציאו משם, ובודאי לא תפעל כלל אצלם, כי אי אפשר להוציאם מזה כלל. רק ששמע מהמלך, שעל ידי הדרך שיש להחרב הנ"ל שמשם קבל גבורתו כנ"ל, על ידי זה יכולים להוציא מתאוה הזאת של ממון את מי שנפל ונשקע בתוכה.

עוד שם בסוף המעשה – ... הלא אתם רואים, שאין כאן שום דבר שיסריח, בהכרח צריכים לומר בודאי שאתם בעצמכם מסריחים, כי בכאן אין שום דבר שיסריח. אחר כך נתן להם מן המאכלים הנ"ל ותכף כשאכלו מאלו המאכלים, התחילו תכף להשליך ולזרק מהם את כספם וזהבם, וכל אחד חפר לעצמו חפירה וקבר, וקבר את עצמו בתוך החפירה מחמת גדל הבושה, שנתבישו על ידי שהרגישו גדל הסרחון של הממון (שהוא מסריח כמו צואה ממש) מחמת שטעמו מן המאכלים הנ"ל, וקרעו את פניהם, וקברו את עצמן, ולא היו יכולים להרים פניהם כלל. ונתביש אחד מחברו, כי שם באותו המקום, הממון הוא הבושה הגדולה מכל הבושות, ומי שרוצה לדבר דברי בזוי לחברו, הוא אומר לו שיש לו ממון, כי ממון הוא בושה גדולה מאד שם, וכל מי שיש לו יותר ממון מתביש יותר. על כן קברו את עצמן מגדל הבושה, וכל אחד לא היה יכול להרים פניו אפלו בפני חברו, מכל שכן בפני הגבור הנ"ל. וכל מי שהיה מוצא אצלו עוד איזה דינר או גדול, היה מבער אותו מיד ומשליכו ממנו למרחוק בחפזון גדול:

¹ תורה יז אות ב' – כי לפעמים יש ששנחשף אצל אהד אור הצדיק, ואינו זוכה להבין ולראות אורו הגדול, ואף שהוא אצל הצדיק, אינו יכול לטעם ולהבין ולראות אורו הגדול של הצדיק, שעל ידו יוכל לבוא לתכלית הטוב. וכמו שמצינו גבי עפרון, שמקום מערת המכפלה, שהוא שער גן עדן, שדרך שם עולין אל הנשמות, ואורו גדול מאד, אף על פי כן אצלו היה מקום חשך ואפלה, ועל כן מקרו בשמחה רבה לאבדןם, כמובא (זוהר ח"י שרה קכ"ח). וכמו כן בשנחשף אור הצדיק, שהוא מאיר בכל העולמות, מכל שכן בעולם הזה, ואף על פי כן אצלו אינו מאיר כלל, אדרבא הוא חשך אצלו וזה מחמת עבירת המעשים וקסילות השכל, שעל ידי מעשים רעים נתחשף שכלו בקסילות, דהיינו דעות נפסדות וחקמות נכריות, כמו שכתוב (ירמיה ד): "חכמים המה להרע, ולהיטיב לא ידעו", כי על ידי מעשיהם הרעים אינם יכולים להשתמש בכלל בשכלם להיטיב, כי אם להרע, ועל ידי קסילות השכל, על ידי זה אינו יכול לראות ולהבין אור הצדיק: שם אות וגו' והתקין לזה, להכניע ולבטל קסילות השכל, הוא על ידי בחינת מזבח, פי עקר יניקת הקסילות, דהיינו הקלפות, הוא רק מבחינת מזבח (עיין זוהר תרומה קל"ט), היינו בחינת אכילה, פי שלחנו של אדם מכפר מזבח (ברכות ג"ה), ומשם עקר יניקתם...

עד כאן ההקדמה

*

תורה קלג [ח]

(משלי ד')^ט ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום.

פשוט הפסוק שאור השמש מעמוד השחר נקרא נוגה (אז גם מאיר ככב נגה) כי אור וחושך מעורבב (בחי' קליפת נגה שמעורב טוב ורע) והולך ומאיר לאט לאט יותר ויותר ועד חצות היום אז מאיר בתוקף. אבל רבנו מתיחס בפסוק הזה, לסיבה שגורמת לזה, דהיינו שהסיבה שבליילה השמש נעלמת מאיתנו הוא כיון שהארץ מסתירה אותה, ועל עניין זה מדבר בתורה זו. דהיינו שאע"פ שעיגול הארץ קטן מעיגול השמש 12000 פעמים, הוא יכול להסתיר אותה לגמרי עד שלא נראה ממנה כלום אפילו לא הקרני אור והזוהר הסובב אותה. וכשמתחילה ההסתרה לעבור זה לאט לאט תחילה כאור נוגה מעורב אור וחושך עד שעוברת ההסתרה לגמרי, ומיד חוזרת לאט לאט להסתיר.

ומבאר רבנו שהטעם שהאור היום תחילה הוא נוגה והולך ואור עד נכון היום, הוא לא בגלל השמש, אלא בגלל הארץ, כי השמש בעצמה מאירה במקומה בשוה בתחלת היום ובאמצע היום, רק המניעה היא מחמת הארץ המפסקת בין בני אדם ובין השמש. על כן אין האור מתפשט כל כך בתחלת היום רק מקצת מקצת עד שנתפשט על הארץ. כי השמש סובבת סביב הארץ^{טז} ובכל מקום בארץ היא בבקר מתגלה, מעט מעט עד חצות היום ושוב הולכת ומתמעט אורה עד שנעלמת בלילה.

כמו כן גם הצדיק נקרא שמש, כי יש לו תכונת השמש, שהוא בעצמו מאיר תמיד, רק המניעה מחמת המקבלים. והמניעה היא מחמת הארץ המפסקת, היינו העולם הזה. כי בני אדם משוקעים בעולם הזה, ועל כן אינם יכולים לקבל אור הצדיק כי כמו שהגשמיות מסתירה את האור שהוא רוחניות כך הגשמיות מונעת לראות את אור הצדיק שהוא רוחניות, ובפרט ג' תאוות רעות, (אמ"ן)^{טז} שעוד יותר

^ט תורה זו נאמרה אחר פסח שנת תקסג בחזרתו מנסיעתו לחתונת בתו שרה ז"ל (חז"ט)

^{טז} משלי פרק ד (יח) ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום: (ט) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו:

רש"י (יח) ואורח צדיקים כאור נוגה – שהולך ומאיר מעמוד השחר. עד נכון היום – עד חצות היום שהוא בירורו של יום:

ביאור הגר"א – ואורח צדיקים כי צדיקים דרכם בדרך צר וקטן כמ"ש למעלה לכן כתיב ואורח. כאור נגה שהוא התחלת הזריחת היום וזה האור מעורב בחשך עדיין ואינו מאיר כ"כ. הולך ואור אח"כ יהיה מאיר והולך עד שיהיה אור ממש בלי עירוב כלל. עד נכון היום שאז האור בתוקף ומאיר מאד כן הצדיקים יהיו מאירין והולכין עד נכון היום ואמר כאן שבעה היכלין לצדיקים א' ואורח צדיקים ב' כאור ג' נוגה ד' הולך ה' ואור ו' עד נכון ז' היום:

מלבי"ם – (יח) ואורח צדיקים כאור נוגה – יש הבדל בין דרך ובין אורח, שהדרך הוא הדרך הגדול, והאורח הוא קטן מדרך, והוא המסתעף מן הדרך הגדול אל הכפרים ואל הצד, ואמר שהגם שידמה לך שהצדיקים אין הולכים בדרך רחב, כי דרכם תחלתו מלא קוצים וקשה ללכת בו, בכ"ז הגם שתחלתו קוצים סופו מישור, והאורח הצר הזה שהם הולכים בו נדמה תחלה לאור נגה, שהוא האור המתחיל להבקע בעלות השחר שאינו אור עצמי מן השמש רק אור חוזר ע"י התפלשות ניצוצי השמש דרך האדים אבל אח"כ הולך ואור – שאח"ז נעשה אור עצמי, וגם הולך, ר"ל שהאור מתרבה תמיד, עד נכון היום – בצהרים, כן אור הנפש הגם שהתחלתו הוא מכוסה בעבים וענני הגויה, ואור השמש מכוסה ומסתתר יתפלש מביין ערפלי הגויה וחשכת החומר ויהי לאור בהיר בצחצחות הנפש, אבל (ט) דרך רשעים – הגם שידמה לך שהרשעים הולכים בדרך רחב שתחלתו מישור בכ"ז הוא כאפלה – שהוא יותר מחשך, עד שלא ידעו במה יכשלו – גם אמר רבותא שהצדיקים גם ארץ שלהם שהם מעשיהם הפרטיים מלאים אור וזהו. והרשעים גם דרכם הרחב ר"ל מעשיהם הכללים מלא אופל וכ"ש פרטי מעשיהם:

^{טז} בתקפא – ה טס

^{טז} קהלת פרק א (ד) דור הלך ודור בא והארץ לעולם עמדת: (ה) וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף וזרח הוא שם: (ו) הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סבב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח:

מצודות דוד – וזרח השמש. הנה התוכנים חקרו אשר השמש מהלכו העצמי בגלגלו הוא ממערב למזרח, אולם גלגל היומי מכריחו לשוב לאחוריו כלפי המערב, ולזה אמר הנה השמש בהיותו קרוב לבית מבואו שוקק הוא לזרוח עוד על פני האדמה כי יאחו דרכו ללכת במהלכו למזרח, אולם בעל כרחו ישקע בעונתו כי גלגל היומי הוא המכריחו לשוב ללכת כלפי המערב ולשקוע. ואל מקומו שואף. רוצה לומר וכן בהיותו קרוב למקום עליתו חושק הוא ללכת אל המקום אשר יצא משם לבל יזרח על פני האדמה, וגלגל היומי הוא המכריחו לשוב לאחור ובעל כרחו זורח הוא שם במקום שמחזירו גלגל היומי: הולך אל דרום. בהיותו הולך בפאת המזרח הנה באמת הולך הוא כלפי הדרום בהכרח גלגל היומי ואם כי הוא יסבב בגלגלו להפנות כלפי הצפון: סובב סבב וגו'. רוצה לומר אף שבכל פעם שיסבב הוא ללכת מהלכו למחוז הצפון, לא מילא תשוקתו והרצון הולך ממנו, כי יד גלגל היומי גברה עליו ובטל רצונו: ועל סביבותיו וגו'. רוצה לומר עם כל זה חוזר עליו הרצון בכל פעם לסבב על סביבותיו כאשר מאז:

^{טז} אכילה כמבואר בתוספות כתובות קד – דאמרינן במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדינים לתוך גופו ומייתו הא עובדא דרבי: עכ"ל. ובתורה יז כנ"ל. ממוזן כמבואר בתורה כג שכל העבודות זרות כלולות בה, ובמעשה מבעל תפילה

מגשמות את האדם. וגם כשמשדלים לפנות מהבלי עוה"ז ולקבל מהצדיק יש להם עליות וירידות ימי אור וימי חושך רצוא ושוב וכפי מדרגתם מקבלים אור הצדיק :